

Cauza C-645/23**Rezumatul cererii de decizie preliminară întocmit în temeiul articolului 98 alineatul (1) din Regulamentul de procedură al Curții de Justiție****Data depunerii:**

26 octombrie 2023

Instanța de trimitere:

Corte d'appello di Bologna (Italia)

Data deciziei de trimitere:

26 octombrie 2023

Apelantă:

Hera Comm SpA

Intimată:

Falconeri Srl

Obiectul procedurii principale

Apel introdus la Corte d'appello di Bologna (Curtea de Apel din Bologna) împotriva ordonanței Tribunale di Bologna (Tribunalul din Bologna) din 19.04.2021, prin care această instanță a admis acțiunea formulată de societatea intimată având ca obiect restituirea unei sume plătite în mod nejustificat societății apelante și a obligat-o pe aceasta din urmă la restituirea sumei de 43 492,69 euro, majorată cu dobânzi.

Obiectul și temeiul juridic al trimiterii preliminare

Prin cererea de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE, Corte d'appello di Bologna (Curtea de Apel din Bologna) solicită interpretarea articolului 1 alineatul (2) din Directiva 2008/118/CE pentru a putea stabili: - dacă taxa suplimentară pe lângă accizele pentru energia electrică poate fi considerată o „tax(ă) indirect(ă) suplimentar(ă)” în sensul acestui articol? - în cazul unui răspuns afirmativ, acest articol are efect direct, iar reglementarea italiană poate fi lăsată neaplicată în contextul unui raport între particulari?

Întrebările preliminare

a. Taxa suplimentară pe lângă accizele pentru energia electrică, aplicată de statul membru ca fracțiune sau multiplu al accizelor la care este supus deja produsul, intră sub incidența noțiunii de „taxe indirecte suplimentare” în sensul articolului 1 alineatul (2) din Directiva 2008/118/CE a Consiliului din 16 decembrie 2008 privind regimul general al accizelor și de abrogare a Directivei 92/12/CEE sau trebuie înțeleasă ca o simplă majorare a ratei accizelor, astfel încât statul membru este liber să nu o utilizeze în „anumite scopuri”, astfel cum se prevede la articolul 1 alineatul (2) din Directiva 2008/118/CE?

b. În cazul în care taxa suplimentară pe lângă accizele pentru energia electrică intră sub incidența noțiunii de „taxe indirecte suplimentare”, articolul 1 alineatul (2) din Directiva 2008/118/CE a Consiliului din 16 decembrie 2008 trebuie interpretat în sensul că îndeplinește condițiile pentru ca un particular să poată să îl invoce în fața unei instanțe naționale pentru:

- a opune vânzătorului produsului supus taxei suplimentare pe lângă accize, căruia particularul i-a rambursat taxa indirectă, faptul că perceperea taxei de către statul membru de la vânzător nu este legală, întrucât aceasta se întemeiază pe o dispoziție națională contrară dispozițiilor directivei?

- în consecință, a acționa împotriva vânzătorului pentru a recupera plata necuvenită care a fost repercutată asupra sa?

Dreptul Uniunii invocat

Principiul supremației (Declarații anexate la Actul final al Conferinței interguvernamentale care a adoptat Tratatul de la Lisabona semnat la 13 decembrie 2007, A. DECLARAȚIILE CU PRIVIRE LA DISPOZIȚIILE TRATATELOR – 17. Declarația cu privire la supremație); principiile efectivității și echivalenței [articolul 47 alineatul (1) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, articolul 19 alineatul (2) TUE]; principiul cooperării loiale [articolul 4 alineatul (3) TUE, articolul 288 TFUE, articolul 1 alineatul (2) și articolul 9 alineatul (2) din Directiva 2008/118/CE]

Dreptul național invocat

Decreto-legge del 28 novembre 1988, n. 511 (Decreto-legge nr. 511 din 28 noiembrie 1988)

Preambul: „Având în vedere nevoia excepțională și urgentă de a asigura resursele necesare organismelor financiare regionale și locale pentru a asigura îndeplinirea sarcinilor instituționale [...]”

Articolul 6, în versiunea în vigoare înainte de abrogare:

„1. Prin prezenta se introduce o taxă suplimentară pe lângă accizele pentru energia electrică prevăzute la articolul 52 și următoarele din [...] textul consolidat privind accizele, în cuantum de:

- a) 18,59 euro pe mia de kWh pentru municipalități, pentru toate utilizările casnice [...]
- b) 20,40 euro pe mia de kWh pentru municipalități, pentru orice utilizare în locuințe secundare;
- c) 9,30 euro pe mia de kWh pentru provincii, pentru orice utilizare în incinte și locuri, altele decât locuințele, pentru toți consumatorii, până la o limită maximă de 200 000 de kWh consumați pe lună.

2. Prin decizie, care urmează să fie adoptată în termenul de aprobare a bugetului estimativ, provinciile pot majora cuantumul menționat la alineatul 1 litera c) la 11,40 euro pe mie de kWh. [...]

3. Taxa suplimentară menționată la alineatul 1 este datorată de entitățile obligate menționate la articolul 53 din textul consolidat privind accizele în momentul în care energia electrică este furnizată consumatorilor finali sau, în cazul energiei electrice produse sau achiziționate pentru uz propriu, în momentul consumului. Taxa suplimentară se plătește și se colectează în același mod ca și accizele pentru energia electrică. [...]”.

Decreto legislativo del 26 ottobre 1995, n. 504 (Decretul legislativ nr. 504 din 26 octombrie 1995), articolul 52 alineatul 1: „Energia electrică [...] este supusă accizelor, cu aplicarea ratelor prevăzute în anexa I, în momentul livrării către consumatorii finali sau în momentul consumului pentru energia electrică produsă pentru uz propriu.”

Decreto-legge del 29 dicembre 2010, n. 225 (Decretul-lege nr. 225 din 29 decembrie 2010), articolul 2 alineatul 2bis: „Până la punerea în aplicare integrală a dispozițiilor financiare privind ciclul de gestionare a deșeurilor [...], acoperirea integrală a costurilor directe și indirecte ale întregului ciclu de gestionare a deșeurilor poate fi asigurată [...] după cum urmează: [...]; b) municipalitățile pot decide să majoreze taxa suplimentară pe lângă accizele pentru energia electrică prevăzută la articolul 6 alineatul 1 literele a) și b) din Decretul-lege nr. 511 din 28 noiembrie 1988 [...], cu o sumă care să nu depășească cuantumul în vigoare al acestei taxe suplimentare.”

Decreto legislativo del 14 marzo 2011, n. 23 (Decretul legislativ nr. 23 din 14 martie 2011), articolul 2 alineatul 6: „Începând cu anul 2012, taxa suplimentară pe lângă accizele pentru energia electrică prevăzută la articolul 6 alineatul 1 literele a) și b) din Decretul-lege nr. 511 din 28 noiembrie 1988, transformat, cu modificări, în Legea nr. 20 din 27 ianuarie 1989, încetează să se aplice în regiunile cu statut obișnuit [...]”.

Decreto-legge del 2 marzo 2012, n. 16 (Decrețul-lege nr. 16 din 2 martie 2012), articolul 4 alineatul 10: „Începând cu 1 aprilie 2012, pentru a coordona dispozițiile fiscale naționale aplicabile consumului de energie electrică cu dispozițiile articolului 1 alineatul (2) din Directiva 2008/118/CE a Consiliului din 16 decembrie 2008 privind regimul general al accizelor și de abrogare a Directivei 92/12/CEE, articolul 6 din Decretul-lege nr. 511 din 28 noiembrie 1988, transformat, cu modificări, în Legea nr. 20 din 27 ianuarie 1989, se abrogă.”

Decreto legislativo del 26 ottobre 1995, n. 504 (Decrețul legislativ nr. 504 din 26 octombrie 1995)

Articolul 2 alineatul 1: „În cazul produselor accizabile, obligația fiscală ia naștere în momentul producerii lor, inclusiv al extragerii lor din subteran, în cazul în care se aplică accize, sau al importului lor”.

Articolul 53 alineatul 1 litera a): „Entitățile obligate la plata accizelor pentru energia electrică sunt: a) entitățile care facturează energia electrică consumatorilor finali, denumite în continuare vânzători.”

Articolul 16 alineatul 3: „Creanțele pe care persoanele plătitoare de accize le au față de cesionarii produselor pentru care persoanele plătitoare de accize înseși au plătit accizele pot fi transferate cesionarilor în scopul repercutării acestora [...]”.

Articolul 14: „1. Accizele se rambursează atunci când sunt plătite în mod nejustificat; [...]

2. [...] rambursarea trebuie solicitată, sub sancțiunea decăderii, în termen de doi ani de la data plății sau de la data la care poate fi exercitat dreptul. [...]

4. În cazul în care, la finalizarea unei proceduri jurisdicționale, persoana plătitoare de accize este obligată la restituirea către terți a unor sume încasate necuvenit cu titlu de repercutare a accizelor, persoana plătitoare menționată trebuie să solicite rambursarea, sub sancțiunea decăderii, în termen de 90 de zile de la rămânerea definitivă a hotărârii prin care s-a dispus restituirea sumelor respective”.

Articolul 2033 din Codul civil: „Persoana care a făcut o plată nedatorată are dreptul de a recupera suma plătită. [...]”.

Prezentare pe scurt a situației de fapt și a procedurii principale

- 1 La 1 octombrie 2009, o societate de furnizare a energiei electrice (apelanta) a încheiat un contract de furnizare periodică de energie electrică cu o societate clientă (intimata). Până la 1 aprilie 2012, dată la care articolul 6 din Decretul-lege nr. 511/1988 a fost abrogat, societatea de furnizare a energiei electrice a plătit statului taxa suplimentară pe lângă accizele aplicate produsului vândut societății cliente și, în temeiul mecanismului de „repercutare”, a solicitat acesteia din urmă și a obținut rambursarea sumei plătite.

- 2 Societatea clientă, considerând că taxa suplimentară în cauză este contrară dreptului Uniunii, a sesizat Tribunale di Bologna (Tribunalul din Bologna) cu o acțiune având ca obiect obligarea societății de furnizare a energiei electrice la restituirea sumei plătite. Prin ordonanța din 19 aprilie 2021, Tribunale di Bologna (Tribunalul din Bologna), admitând cererea, a statuat că articolul 6 din Decretul-lege nr. 511/1988 este contrar articolului 1 alineatul (2) din Directiva 2008/118/CE, a înlăturat aplicarea normei naționale și a obligat societatea de furnizare a energiei electrice să ramburseze plățile care i-au fost efectuate de la expirarea termenului de transpunere a directivei până la data la care taxa a fost eliminată.
- 3 Societatea de furnizare a energiei electrice s-a conformat, într-un prim moment, somației de plată, prin returnarea către societatea clientă a sumei care a făcut obiectul plăților. Ulterior, aceasta a formulat apel la Corte d'appello di Bologna (Curtea de Apel din Bologna), solicitând modificarea ordonanței și restituirea sumei plătite.

Argumentele esențiale ale părților din procedura principală

- 4 Apelanta contestă ordonanța pronunțată de Tribunale di Bologna (Tribunalul din Bologna), în măsura în care acesta din urmă a statuat că: - taxa suplimentară și accizele reprezintă taxe diferite; - principiile de drept stabilite de Curtea de Justiție a Uniunii Europene în contextul procedurii trimiterii preliminare produc efecte *erga omnes*, indiferent de caracterul direct al directivei. Potrivit apelantei, taxa suplimentară și accizele nu sunt taxe diferite: taxa suplimentară nu reprezintă decât o majorare a ratei accizelor. Prin urmare, aceasta nu constituie o „tax(ă) indirect(ă) suplimentar(ă)” în sensul articolului 1 alineatul (2) din directiva menționată.

Prezentare pe scurt a motivelor trimiterii preliminare

- 5 Instanța de trimitere arată că ordonanța pronunțată de Tribunale di Bologna (Tribunalul din Bologna) urmează o jurisprudență consacrată a Corte di Cassazione (Curtea de Casație) potrivit căreia normele privind rambursarea taxelor suplimentare sunt compatibile cu dreptul Uniunii, întrucât, în lipsa unor norme comune privind restituirea taxelor, statele membre sunt cele care le reglementează, cu respectarea principiilor echivalenței și efectivității (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene din 15 martie 2007, *Reemtsma Cigarettenfabriken*, C-35/05, EU:C:2007:167, punctul 37, Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene din 7 noiembrie 2018, *K, B*, C-380/17, EU:C:2018:877, punctele 56 și 58, Hotărârea Curții de Justiție a Uniunii Europene din 14 februarie 2019, *Nestrade*, C-562/17, EU:C:2019:115, punctele 40 și 41). Prin urmare, utilizatorul poate solicita cedentului rambursarea taxei suplimentare și, numai în cazul în care rambursarea de către cedent este imposibilă sau excesiv de dificilă, precum în cazul insolvenței acestuia, utilizatorul se poate adresa statului (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții de Justiție din 27 aprilie 2017,

Farkas, C-564/15, EU:C:2017:302, punctul 57, și Hotărârea Curții de Justiție din 31 mai 2018, Kollroß, C-660-C-661/16, EU:C:2018:372, punctul 66).

- 6 Potrivit acestei linii jurisprudențiale, taxa suplimentară și accizele reprezintă două taxe separate, dar taxa suplimentară nu poate servi anumitor scopuri, astfel cum se prevede la articolul 1 alineatul (2) din Directiva 2008/118/CE: unicul său obiectiv este de fapt „de a asigura resursele necesare organismelor financiare regionale și locale pentru a asigura îndeplinirea sarcinilor instituționale” (preambulul Decretului-lege nr. 511/1988), în timp ce, potrivit Tribunale di Bologna (Tribunalul din Bologna), obiectivul său ipotetic suplimentar de sprijinire a serviciului de eliminare a deșeurilor este indicat de lege ca fiind pur potențial și nu s-a stabilit că acesta a fost urmărit în speță. În această privință, instanța de trimitere arată că interpretarea dată de Curtea de Justiție până în prezent noțiunii de „anumite scopuri”, urmată de Tribunale di Bologna (Tribunalul din Bologna), se opune ca finalitatea taxei suplimentare în cauză să intre sub incidența acestei noțiuni.
- 7 Cu toate acestea, o parte minoritară a jurisprudenței în materie consideră că taxa suplimentară nu constituie o taxă indirectă suplimentară în sensul articolului 1 alineatul (2) din directiva menționată, ci doar o majorare a accizelor pentru energia electrică.
- 8 În contextul întrebării dacă taxa suplimentară poate fi considerată o altă taxă pentru energia electrică, instanța de trimitere arată că accizele și taxa suplimentară au o structură și o reglementare parțial suprapuse. În special, taxa suplimentară constituie o majorare a ratei accizelor și are aceeași metodă de lichidare, de stabilire și de colectare. Cu toate acestea, în opinia instanței de trimitere, rămâne întrebarea dacă taxa suplimentară în cauză trebuie considerată a fi diferită de accize. Incertitudinea în această privință este confirmată de o cerere de decizie preliminară similară formulată de instanța germană cu un obiect parțial similar în ceea ce privește taxa suplimentară pe tutunul pentru încălzit (cauza C-336/22). Potrivit instanței de trimitere, interpretarea literală, globală și teleologică a articolului 1 alineatul (2) din această directivă se opune calificării accizelor pentru energie electrică și a taxei suplimentare pe lângă acestea drept taxă indirectă unică, întrucât ambele implică obligații independente de furnizare a serviciilor.
- 9 În ceea ce privește efectele articolului 1 alineatul (2) din directiva menționată, instanța de trimitere arată că o parte din jurisprudență, în special a Corte di Cassazione [Curtea de Casație], pledează în favoarea obligației de a lăsa neaplicat articolul 6 alineatele 1 și 2 din Decretul-lege nr. 511/1988, întemeindu-se pe efectul direct, orizontal sau vertical, al articolului 1 alineatul (2) din această directivă și pe principiul aplicabilității imediate a interpretării date dreptului Uniunii de către Curtea de Justiție. Cu toate acestea, instanța de trimitere arată că, în cauzele în care Corte di Cassazione (Curtea de Casație) s-a pronunțat, destinatarul cererii de restituire era întotdeauna administrația publică, în timp ce, în speță, apelanta nu este o întreprindere publică, iar raportul care face obiectul litigiului, deși depinde de o relație verticală, are un caracter orizontal. Instanța de

trimitere arată de asemenea că Corte di Cassazione (Curtea de Casație) a statuat că utilizatorul poate, cu respectarea principiului efectivității, să introducă împotriva vânzătorului o acțiune în restituirea plății nedatorate sau, dacă este cazul, împotriva statului pentru repararea prejudiciului rezultat din punerea în aplicare incorectă a directivei Uniunii Europene.

- 10 Jurisprudența contrară admite, în anumite cazuri, că articolul 1 alineatul (2) din această directivă poate avea efecte negative față de terți sau susține că lipsa de efecte a directivelor care se aplică direct în relațiile orizontale împiedică clientul să le invoce împotriva furnizorului, astfel încât în speță poate fi invocată numai o protecție a drepturilor în sensul reparării prejudiciului (a se vedea în acest sens Hotărârea Curții din 19 noiembrie 1991, Francovich, C-6/90 și C-9/90, EU:C:1991:428).
- 11 Instanța de trimitere arată că Curtea de Justiție a enunțat în mod repetat principiul potrivit căruia directivele, stabilind obligații numai în sarcina statului membru, pot crea avantaje pentru particulari în raport cu statul, dar nu le pot conferi drepturi în raporturile dintre particulari. În opinia sa, însă, limitele interdicției de „aplicare orizontală” a directivelor nu ar fi fost clarificate în mod expres.
- 12 Ulterior Hotărârii Link Logistic, Curtea de Justiție (Hotărârea Curții din 24 iunie 2019, Popławski, C-573/17, EU:C:2019:530, punctele 61 și 62), pronunțându-se cu privire la o decizie-cadru, dar extinzându-și raționamentul la directive, pare să stabilească o echivalență între efectul direct și înlăturarea aplicării. În Hotărârea din 18 ianuarie 2022, Thelen Technopark Berlin GmbH (C-261/20, EU:C:2022:33, punctul 33), este recunoscută posibilitatea instanței de a lăsa neaplicată o normă de drept național contrară unei dispoziții de drept al Uniunii care nu are efect direct.
- 13 Potrivit instanței de trimitere, jurisprudența Curții ar trasa o distincție după cum directiva are ca obiect reglementarea relațiilor dintre particulari sau reglementarea relațiilor verticale dintre particulari și state, care implică numai în mod accesoriu sau implicit relațiile dintre particulari: în primul caz, directiva nu poate fi invocată împotriva unui particular pentru a modifica drepturile și obligațiile acestuia, întrucât nu servește decât drept criteriu de legalitate a normelor interne; în schimb, în cel din urmă caz, ea poate avea „simple repercusiuni negative asupra drepturilor terților” (a se vedea Hotărârea din 7 ianuarie 2004, Delena Wells, C-201/02, EU:C:2004:12, punctul 57, Hotărârea din 7 iulie 2008, Arcor AG & Co. KG, C-152/07-C-154/07, EU:C:2008:426, punctul 36) sau chiar poate fi aplicată în relațiile orizontale (a se vedea Hotărârea din 26 septembrie 2000, Unilever, C-443/98, EU:C:2000:496, punctul 51).
- 14 Potrivit instanței de trimitere, recunoașterea aplicabilității articolului 1 alineatul (2) din această directivă în cazul relației orizontale, în funcție de relația verticală, ar da efect principiilor echivalenței și efectivității, evitând o discriminare nerezonabilă față de un particular care ar trebui să spera că ar fi imposibil ca cealaltă parte să își îndeplinească obligațiile pentru a putea solicita statului

restituirea sumei plătite în mod nejustificat. În cazul în care întreprinderea ar fi în măsură să restituie suma respectivă, utilizatorul nu ar putea invoca nelegalitatea taxei a cărei sarcină economică a suportat-o. Prin urmare, ar rămâne posibilă numai protecția prin repararea prejudiciului și, prin urmare, creșterea sarcinii probei pentru particulari (a se vedea Hotărârea Curții din 30 septembrie 2003, Köbler, C-224/01, EU:C:2003:513, punctele 51-56).

- 15 În sfârșit, instanța de trimitere arată că prezenta trimitere preliminară are un obiect care coincide doar parțial cu trimiterea preliminară efectuată de Tribunale di Como (Tribunalul din Como), procedură care este în prezent pendinte (cauza C-316/22).